

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum IV. Decretalium, per viginti, & unum Titulos distributum, De
Sponsalibus, Et Matrimoniis, eorumque impedimentis, ac dispensationibus,

...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1702

Pars II. Quid in aliis contractibus operentur conditiones appositæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73058](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73058)

ARTICULUS I.

De conditione adjecta in aliis contractibus.

Quaestio 1. est, quid in aliis contractibus operentur conditiones impropriae? Sermo est de his, quae sunt de presenti, praeterito, vel futuro necessario; Resp. in contractu, vel dispositione sub conditione de praesenti, vel praeterito, diem statim cedere, consequenter obligationem non suspendi; a num. 764. quod etiam dicendum de contractu sub conditione necessario futura, juxta doctrinam traditam a num. 765. Conditiones autem quae tacite generaliter insunt, non esse suspensivas, nisi exprimantur aliter, ac insunt, prout fuse dictum est a num. 772. Idem dicendum venit de his, quae tacite insunt specialiter, nimirum naturae, vel lege, prout expositum est a num. 775. cum suis limitationibus.

Quaestio est 2. quid operentur conditiones substantiae actus contrariae? loquimur de actu, cui adjiuntur. Resp. per conditiones substantiae actus, cui apponuntur, contrarias, omnem contractum, vel dispositionem vitari a num. 777. qualiscunque sit, ut dictum est, licet de se sit honesta. Et hujus ulterior ratio est ex Zoëtio in Tit. 20. de inutil. stipulat. lib. 3. Insit. num. 19. quia conditio adjecta, velut pars obligationis est; igitur, si pars parti substantialiter contrarietur, impossibile est, quod obligatio confurgat; Et ideo si talis conditio apponatur indivisibili actu cum modo, locum non habet regula, quae dicit, utile non debet per inutile vitari. c. utile, de Reg. jur. in 6. licet obtineat in disjunctis; L. Cum donationis; 34. de transact. L. Eos 26. C. de Usuris. consequenter bene assumitur contradictorium dictae regulae, nimirum, quod in indivuis, ac inseparabilibus debeat vitari utile per inutile.

Quaestio est 3. quid operentur conditiones impossibiles naturae? Not. ex Glossa. in c. Nemo. 6. de Reg. jur. in 6. V. Nemo. Impossibilitatem proprie triplicem esse, nimirum juris, facti, & naturae. Impossibilitatem juris exemplificat in stipulatione rei sacrae; facti, in stipulatione, montes Alpium ultra mare transferendi; naturae, in

885. Quaestio tamen est 4. an, si contractus matrimonii per verba de presenti nunc expressus, conferatur in certum diem, ut propositum est in prioribus; antequam dies veniat, sit matrimonium; vel primo tunc, quando dies venit? Castropal. D. 2. de sponsal. pag. 11. S. 5. num. 1. censet, suspendi hoc casu aequè matrimonium, quousque adveniat tempus, ac suspendat conditio futura; quia in utroque casu non est consensus perfectus ante temporis advenitum; si autem ex temporis assignatione, hoc ipso bene colligitur, mentem taliter contrahentis esse, nolle alterum prius habere in conjugem, quam dies adveniat, dubium non est, suspendi contractum; quia tunc tempus expressum, non tam habet rationem temporis modaliter, quam conditionaliter praefixi; dies enim solam executionem, non consensum suspendit ex n. 880.

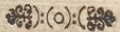
Verum, hoc non obstante, dicendum, Titium & Cajam, qui taliter contraxerunt, non esse conjuges, nec contractum illum esse matrimonium; quia plus non est, quam sit contractum; sed contractum, seu conventum est: quod eam velit habere in uxorem a Calendis Maji, non ante, quod sanè non finiscat matrimonium ante Calendas Maji; ergo. Unde licet supposito tali contractu dies statim cedat, hoc est, obligatio habendi eam in uxorem a Calendis Maji; executio tamen suspensa manet, dum adveniant Calendae Maji.

PARS II.

Quid in aliis contractibus operentur conditiones appositae?

Loquimur universaliter de quolibet contractu, seu dispositione distincta a Sponsalibus, matrimoniiis, & ultimis voluntatibus; de illis enim jam dictum est parte 1. De ultimis autem voluntatibus constabit a num. 902. Procedit autem, quaestio de contractibus legitimis, qui conditionem recipiunt, juxta doctrinam in num.

770.

in stipulatione faciendi solem, Lunam, stellas; quo posito:

Resp. contractus, vel dispositiones, de quibus hic agimus, sub conditione impossibili per naturam affirmativè (nimirum, si fiant) appositas, vitiari, ac irritas reddi; & 1. spectatâ naturâ rerum, certum videtur; quia contractus non potest non vitiari ex naturâ rei, quando sic vitiatur consensus, sine quo non stat contractus; sed quoties consensus alligatur conditioni impossibili per naturam, si fiat, vitiatur consensus ex naturâ rei; quia cum consentiens nolit consentire, ni eveniat ea conditio, hæc autem per naturam rerum evenire non possit; ex natura rei fit, consensum talem necessariò deficere.

889. Secundò etiam jure positivo vitiari ralem contractum adjecta conditione impossibili per naturam, constat ex §. si impossibilis. 11. Instit. de inutil. stipul. ibi: si impossibilis conditio obligationibus adjectatur, nihil valet stipulatio. Impossibilis autem habetur, cui natura impedimento est, quò minus existat; ubi expressè notat gloss. litera y. sermonem esse, si talis conditio adjectatur affirmativè; nam negativè adjecta, necessaria est, & præsens, adeoque non vitiat, ut notavimus supr. idem habetur in L. Impossibilis. 7. ff. de V. O. ibi: impossibilis conditio, cum in faciendam concipitur, stipulationibus obstat.

Et ratio est, quia si stipulor, ut id fiat, quod natura fieri non permittit, non magis obligatio consistit, quam cum stipulor, ut detur, quod dari non potest, ut dicitur L. si stipulor. 35. ff. eodem; ergo etiam, si stipuler sub conditione, si fiat, quod natura non permittit fieri; sic enim promissio est rei impossibilis; res enim promittitur non utcunq; sed secundum, quod subest impossibili eventui; promissio autem rei impossibilis non tenet, nec obligat, ut dicitur c. Nemo. 6. de Regulis juris in 6. ibi: nemo potest ad impossibile obligari; ergo.

890. Not. autem, cum dicimus, dispositiones, & contractus distinctos à desponsationibus, & ultimis voluntatibus, vitiari adjectâ conditione impossibili per naturam, intelligi, si scientes impossibilitatem,

nihilominus apposuerunt, ut dicitur L. non solum. 31. ff. de obligat. & act. ibi: non solum stipulationes impossibilis conditione adjectata, nullius momenti sunt, sed etiam cæteri quicunq; contractus; & statim subjungitur: quia in eâ re, quæ ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur, quorum procul dubio in hujusmodi actu talis cogitatio est, ut nihil agi existiment, appositâ eâ conditione, quam sciunt esse impossibilem.

Not. 2. cum dicimus, hos contractus per appositam conditionem, naturâ impossibilem, vitiari, intelligendum esse in foro externo, secundum dicta à num. 761. discrimen autem, quod petitur, cur istos contractus viciat, in matrimonio autem, & ultimis voluntatibus viciatur, datum est aliàs: in illis enim apponuntur relicta naturæ suæ: in his autem, juxta intentionem Ecclesiæ, ac Legum.

Quæstio est 4. quid operentur conditiones impossibiles factò? Resp. probabilius esse etiam per conditiones impossibiles factò, adjectas affirmativè, vitiari dispositiones, & contractus distinctos à desponsationibus, & ultimis voluntatibus. Nam quæ non habentur in his pro non adjectis, in aliis habentur pro vitiandis, ut constat de conditionibus impossibilibus tam naturâ quam jure; sed impossibiles de facto in desponsationibus habentur pro non adjectis, ut dictum est num. 849. ergo. Accedit, quòd promissio rei impossibilis, nulla sit, ut constat ex cit. c. Nemo, sed promissio rei sub conditione impossibili de facto, v. g. si montes alpium ultra mare transtuleris, est promissio rei impossibilis; non enim promittitur res, nisi positâ conditione facti, quod factò existere non potest; ergo. Et ita tenet Glossa in cit. c. Nemo. V. Nemo. quod confirmatur apertè c. fin. de pact. ibi: nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibile de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit. Ex quo colliges, conditiones factò impossibiles, etiam Jure Canonico inter impossibiles numerari, consequenter in c. fin. h. t. inter impossibiles, quæ in desponsationibus rejicienda sunt, meritiò venire: idem dicendum est de impossibilibus ex accidenti, vel lapsu

lapsu temporis, ut & hæc vitient contractus à desponsationibus distinctos, si apponentes sciunt impossibiles esse. Nam etiam in hoc casu dubium esse non potest, (ut dicitur in *L. Non solum* cit. supr.) scientibus hanc impossibilitatem, talem cogitationem esse, ut nihil agi existiment; & sic revera dispositio, aut contractus esset de re impossibili, ut notatum est loc. cit.

892. Quæres 5. quid operentur conditiones impossibiles de jure? Resp. etiam per has vitiat omnem dispositionem, vel contractum à desponsationibus & ultimis voluntatibus distinctum. Ratio est eadem, quæ de aliis impossibilibus; & constat. *1. ex cit. c. fin. de pactis*, ibi: *pactum turpe, vel rei turpis nullam obligationem inducit. c. si ad peccatum. 22. q. 4. c. si res 14. q. 6. c. si aliquid. c. non est observandum 22. q. 4.* per pactum turpe non tantum intelligitur, quod sit de re turpi, v. g. patrandi homicidio, sacrilegio; sed etiam de re bona, & secundum se licita, puta sacrâ, spirituali, quando per pactum sit illicita; ut, cum sit pactum rei sacræ, vel liberi hominis, lege prohibitorum. Idem passim habetur in jure civili. *L. generaliter. 26. ff. de V. O. ibi: generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti. L. si stipulator 35. quod leges fieri prohibent, cessat obligatio*; & hoc non tantum, si semper turpe sit seu lege vetitum; sed etiam, si non habeat causam perpetuam, ut, *si duxeris sororem adoptivam*.

893. Quæres 6. quid in his contractibus operetur modus, causa, demonstratio? Resp. de his pleræque jam exposita esse à num. 874. dicendum igitur, etiam hos contractus vitari per modum substantiæ illorum contrarium, qui assumitur in conditionem consensus contractui, vel dispositioni substantialem; cujus ratio est à num. 876. non autem, si ex intervallo adiciatur ex n. cit. quia pacta (consequenter conditiones propriè tales) quæ in continentem non adiciuntur, non informant contractum, ut ait Zoësius in *lib. 39. ff. Tit. 5. num. 59.* Similiter, si modus à quo tanquam conditione pendet consensus substantialis, sit turpis, vel impossibilis, vitiat omnem dispositionem, vel contractum, à desponsationibus, & ultimis voluntatibus distinctum, secundum

Tom. IV.

dicta num. 888. & si autem adiciatur ex intervallo, seu dispositioni aut contractui jam perfecto, pactioem adjunctam irritam reddit; sic enim est pactum de re impossibili, vel turpi; non autem ipsa dispositio, vel contractum ex num. 877. nam in hoc casu supponitur, contractum, cui ex intervallo modus apponitur, & modalem pactioem, esse contractus distinctos; secus, ubi est unus, ac indivisibilis, includens reciprocam obligationem, tanquam conditionem.

Ex hoc patet ulterior ratio, cur à num. 19. dixerimus, promissionem futuri matrimonii, gratuita factam Bertæ, etiam suppositâ acceptatione promissionis, in quantum est Bertæ favorabile, promittentem habere obligatum ad præstandum promissum, ubi Bertæ libuerit, non sufficere ad vera Sponsalia, quod hæc dicant contractum indivisibilem, ac includentem reciprocam Bertæ obligationem, in quantum illa, promissionem taliter acceptando non consensit, ut fieri posse probatum est supra. Sine tali autem consensu non stare illum contractum, dictum est ibid.

Not. præterea in contractibus modalibus, ut primum perfecti sunt, diem statim cedere, ac venire, juxta dicta supra; nec omissione oneris præstandi, contractum esse revocabilem vindicatione; excipe donationem sub modo præstandorum alimentorum; *L. 1. C. de donationibus, quæ sub modo*; quæ dispositio est specialis in favorem alimentorum, consequenter non extendibilis ad alios casus; *Surdus de aliment. tit. 8. privileg. 61. n. 8.* Excipe 2. nisi aliter conventum sit, ut constat ex *c. donans. 4. b. t. ibi: nisi forte tali sit conditione collatum, quod eâ cessante debeat revocari.* Et quamvis in hoc c. sermo sit de donatione facta Ecclesiæ interpositâ conditione, ut quid faciat; conditio tamen hic latè sumitur, etiam pro modo, ut idem sit, ac, *si quis donet Ecclesiæ interposito modo, ut quid faciat*, v. g. tot missas celebrari curet; quia onus præstandum explicatur ibi per particulam *ut*, quæ ordinariè modum denotat, non conditionem pendentem; quod verum est, etiam si ante dictionem *ut* adiciatur clausula, *eâ conditione, ut probat Felinus in c.*

Gg

Cum

Cum Joannes, de fide instrum. num. 1. Barbofa de dictionibus. *V. Ut. num. 3. qui num. 5. addit dispositionem censeri modalem, quando, quod adjectum est, impleri debet post emolumentum quaesitum; conditionalem, si ante; hic autem sermo est de donatione, qua rei donatae dominium transfert sub eo onere non prius praestando, id, quod non habet conditio proprie dicta; sic Barbofa. in cit. c. 4. num. 6. Textus enim supponit donatum Ecclesiae acquiri, & postea onus implendum esse.*

895.

Ex hoc colliges, etiam Ecclesiae (cujus nomine venit quilibet locus pius, ut hospitale, monasterium, &c.) fieri posse donationes conditionales, vel modales expressio onere, vel conditione, ut his non impletis, res redeat ad donantem, vel restituatur, ut notat Praeposit. in c. 4. b. t. num. 6. col. 4. & alii, & constat ex cit. c. 4. eo tamen discrimine, quod in donatione conditionali conditio prius impleri debeat, quam percipiatur emolumentum; non in modali, ex dictis priorum. Hoc tamen videtur limitandum, ut procedat de rei donatae restitutione, vel revocatione; non autem ad usus mundanos, sed ejus applicatione alteri loco pio, ubi onus appositum fideliter impleatur, si talis donatio, vel dispositio pia, auctoritate Ordinarii, ad piam causam facta est. c. ad hac. 4. de Relig. domib. ibi: respondemus, quod, si locus ad hospitale usum, & pauperum provisionem, auctoritate Pontificis (nam privatus non facit locum sacrum. L. in tantum. §. sacra ff. de rerum divis. l. 3. §. si quis in sepulchro; ff. de sepulchro violato) fuerit deputatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus, & ligneis vasis, ac aliis utensilibus, ad cultum Religionis, per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & Venerabilium Patrum edocent sanctiones. Ratio est, quia quod semel DEO dedicatum est, ad humanos usus amplius redire non debet. c. Nulli liceat. 22. q. 2. c. Mancipia cum sequentibus, de rerum permut. item c. Ligna. c. Vestimenta, de Consecr. dist. 1. c. quae semel. 19. q. 3. quod tamen limita in Ecclesiasticis possessionibus, quae spirituales non sunt; quia illae possunt alienari, si

expedit. c. sine exceptione. 12. q. 2. c. Hoc jus. 10. q. 2. Et ideo fundatores loci pii, cum apponunt clausulam; ut modo non servato res donatae ad ipsorum usum redeant, ab Ordinariis merito non recipiuntur.

Not. 2. modum, qui resolvit contractum, vel donationem (ut scilicet modo non observato donator rem recuperet) etiam ab Ecclesia observandum esse juxta num. praeced. arg. c. cum dilecti, de donat. Dixi modo non observato; ubi advertendum, ad hujus veritatem non sufficere, quod solus Praelatus, habens Collegium, vel Capitulum, modum non servaverit; sed, quod ipse cum Capitulo. Nam dilectum Praelati Ecclesiae nocere non debet (intellige, habentis Collegium) juxta c. dilectum, de Reg. juris in 6. quia per donationem modalem jus quaesitum ponitur non soli Praelato, sed huic cum toto Collegio; hinc solus ille non potest juri, toti communitati quaesito, praedecedere; sic Abb. in c. Brevi, de jure jurand. n. 7.

Not. 3. posse fieri donationem Ecclesiae sub modo, ne res donata alienetur, &c. si secus fiat, obnoxia sit restitutioni; sic Tiraquell. de retract. convent. ad fin. tit. num. 15. & colligitur ex cit. c. 4. b. t. probabilius tamen est, excipi casum, quo urget necessitas, ac evidens utilitas, ut fiat ejus rei alienatio, saltem, si aliter ei necessitati, ac utilitati non potest aequo occurrere; de quo videri potest Barbofa. in cit. c. 4. num. 13. quia pro tali etiam casu non praesumitur intentio donantis tam severe restricta, praesertim, si fiat alienatio cum solennitatibus jure requisitis; sic enim potius urgeret in Ecclesia detrimentum: sed de hoc V. tit. de rebus Ecclesiae non alienandis.

Not. 4. nos num. 894. dixisse, donationem, vel contractum modalem, etiam non impleto modo, extra casum specialem alimentorum, de quo ibi, non posse revocari, vindicatione. Caeterum, si donatarius, post rem sub modo, & onere acceptam, modum non impleat (v. g. si rem alienavit, uti potuit, cum sit ejus Dominus, L. si pecuniam §. ff. de Conat. & demonstrat.) locus erit conditioni ob causam, quae non est secuta, prout traditur in ff.

in ff. & C. de condi. ob causam, vel etiam actioni prescriptis verbis, de quibus Zoësius in tit. 5. de donationibus. lib. 39. ff. num. 64.

Not. 5. duobus modis posse modum adijci in commodum solius gravati. 1. si disponens modum adiciens ex fine talis commodi, per modum procurandi, voluit inducere gravatum, ad ineundum contractum modalem; 2. si solum, ut eum de modo procurando instrueret, ac comoneret. In primo casu præsumitur, gravatum obligare voluisse, ad implendum onus; hoc enim suadet ratio finis intenti; non autem in secundo; sic Haunold. tom. 3. tr. 8. num. 313. Ex quo colliges, quando in donationibus Ecclesiæ, in huius solius commodum non exprimitur, ut revocari possit modo non impleto, censi modum, aut conditionis præstationem, cum res in emolumentum perceptionem consignatur, non esse sub obligatione; quod maxime præsumitur, si nullo modo donatoris interest impleri modum; & idem, si Titio centum legata sunt ita ut fundum emat, non esse cogendum Titium, cavere, Sextus Cæcilius existimat. L. 71. ff. de condit. & demonstrat.

Quæres 7. quid denotet in aliis contractibus dies in illis appositus? Quid sit contractus in diem celebratus? ex dictis constat à num. 880. ubi etiam exposuimus, quando in his dies cedat; quando veniat? Non omnes contractus, etiam legitimos, recipere diem; sed eos tantum, qui naturâ suâ, institutione, aut lege, non statim habent executionem, dictum est à num. 770. his præmissis: Quæstio est, an, quando contractus est conditionalis ob diem incertum, de quo non est certum, ipsum aliquando venturum (ut in casu posito supr.) creditor habeat actionem adversus debitorem, ante conditionis eventum? Resp. negativè; quia in tali casu dies nec cessit, nec venit; quando autem est in diem certum vel etiam incertum, sed certò venturum, secus est (quia tunc dies statim cedit ex num. 881.) si tamen debitori actionem intentet, antequam dies veniat, repelli posse exceptione, quod dies nondum venerit, extra certos tamen casus (ut si debitor res per-

Tom. IV.

fundaret, ut veniente die solvendo non esset) de quibus suo loco.

Quæres 8. an debitor dicatur esse in mora, si, postquam dies venit, in quem contractus celebratus est, non solvat? Resp. quòd sic; dies enim tunc interpellat pro Creditore; secus autem est, si contractus est conditionalis, vel in diem incertum incertitudine futuri aliquando eventus. Ratio est ex L. 12. C. de contrab. stipulat. ibi: sciat debitor, minime se posse ad penam evitandam adjicere, quòd nullus eum admonuit; rationem dat lex: cum ea, que promisit, ipse in memoria sua servare, non ab aliis sibi manifestari, debeat poscere.

Præter hæc, not. 1. diem quandoque apponi posse sub terminis æquivocis, v. g. Calendis Maji, vel in Paschate; ubi dubitatur, an proximis Calendis Maji, proximo paschate? quòd intelligi potest de toto triduo. Resp. ubi non apponitur, an proximis Calendis? debere intelligi de proximis, ut constat ex L. 41. ff. de V. O. ibi: si non addat, quibus Calendis Maji, Sabinus dixit, primas Calendis Maji spectandas esse. Not. 2. eum, qui sic promittit in diem: solvam tibi centum ante proximas Calendis Maji, satisfacere, solvendo ipsis Calendis Maji, quia ibi ante, juridicè idem est, ac, antequam elaborantur Calendis Maji; constat ex L. 15. ff. eod. ibi: qui ante Calendis proximis stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur. Not. 3. promissiones, quæ sic fiunt: dabo aliquando, dubias esse, cujus sit diem determinare? aliqui volunt, determinari, cum promissarius petierit, ex L. 29. ff. quando dies legatorum cedat; ubi dici videtur, diem venire, cum alter petierit: Lex tamen dicit: diem cedere (hoc est, ut alii volunt) venire (nam interdum cedere, & venire diem pro eodem in jure sumuntur) cum promissor commodè poterit, & alter petierit.

ARTICULUS II.

Quid operentur conditiones in ultimis voluntatibus.

Resp. in hac quæstione de ultimis voluntatibus idem dicendum quod de de-

Gg 2

sponsa-

fationibus, & aliis contractibus. 1. si conditio appositæ sit de præsentî, præterito, vel futuro necessariò, ut dictum est à *num. 264.* 2. si conditio sit possibilis, honesta, & contingens de futuro, juxta *num. 861.* 3. si sit contraria substantiæ ultimæ voluntatis secundùm dicta à *n. 777.* hæc inquam intelligenda veniunt secundùm superius dicta, nisi limitentur in sequentibus, id, quod etiam in hac materia intelligendum est de conditionibus tacitis, quæ vel *generaliter*, vel *specialiter* insunt; quod de iisdem dictum est à *n. 764.*

903. Notan. præterea, contractus, qui solo consensu perficiuntur, nec ad sui essentiam traditionem requirunt; celebratos sub conditione de futuro, transire in absolutos, & perfici adimpletione conditionis; quia *conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio. L. hæc venditio. ff. de contrab. empt.* Secundò, ad perfectionem contractuum, qui perficiuntur solo consensu, licet sub conditione de futuro celebrati sint, non requiri, quòd contrahentes *sciunt conditionem esse adimpletam*; quia, si conditio vera sit, stipulatio tenet, licet tenere contrahentes conditionem ignorent, ut dicitur *L. cum ad præsens. ff. de rebus creditis*; quia non contraxerunt, *si servero rem; sed, si erit*; scientia tamen requiritur ad contractus expeditionem, licet non ad ejus valorem. V. dicta in superioribus.

904. Ex hoc fit, hæredem suum posse institui sub conditione potestativa non turpi v. g. *si litteris operam dederit*; ut dicitur, *L. fin. ff. de hæred. instit.* ibi: *sed ita demum testamentum ratum erit, si conditio fuit in filii potestate*; quando autem dubitatur, an fuerit, vel non fuerit in potestate filii, conditionem implere, Judicis erit definire. *L. 4. §. 1. ff. eod.* Dixi 1. sub conditione potestativa. Nam sub alia non potest, salvo institutionis valore. *saltem jure antiquo*: cum enim sit hæres necessarius, si ex legitimo testamento succedit, inefficaciter institui non potest, nisi ipse repudiet institutionem legitime factam, vel nominatim exhæredetur; aliàs enim præteritus esset contra Novellam *115. c. 3.* sed si sub alia conditione (*casuali v. g.*) institueretur, extra illos casus, non necessariò

succederet, sine sua culpa, conditione (ut potest) non veniente; ergo; hoc intellige, si conditio casualis esset de futuro; si enim de præsentî, vel præterito, conditione subsistente, valeret institutio, *L. 10. §. 1. ff. eod.* Dixi. 2. *saltem jure antiquo.* Num aliqui censent jus antiquum correctum esse jure Codicis, præsertim *L. 36. §. 1. C. de inofficiis*: ubi valet testamentum, quo extraneus institutus gravatur à morte sua hæreditatem restituere filio Testatoris. Dixi 3. sub conditione non turpi, propter *L. 15. ff. de hæred. instit.* ubi dicitur: quòd filius in potestate Patris constitutus, & hæres scriptus *sub conditione, quam senatus, aut princeps improbat, infirmet testamentum patris, ac si conditio non esset in ejus potestate*; nam, quæ facta hædunt pietatem, nec facere nos posse, credendum est; his præmissis:

Quæri adhuc potest. 1. an institutio sub conditione, *si hæres hoc fecerit, quòd licitè facere potest, & se facturum juraverit*, impleto opere, sed omisso juramento, valeat? Resp. affirmativè; quia conditio, quæ exigit juramentum, reprobat; & hæres ita capiet hæreditatem, qualiter is, cui nulla jurisjurandi conditio inferitur, *L. 8. ff. de hæredum instit.* invalida autem foret, factò jurejurando; sed opere non impleto propter rationem contrariam.

Quæri potest. 2. an valeat institutio sub conditione *infra in testamento exprimenda*, si postea nulla expressa sit? Resp. affirmativè ex *L. 8. C. eod.* ubi dicitur, *testamentum puram habere institutionem, & conditionum pollicitationem supervacaneam esse, siquidem nihil est adjectum, nequè aliqua conditio in testamento posita est*; quòd autem dicitur *L. 9. §. 5. ff. de hæred. instit.* tunc pro non instituto putari, est de casu, quo testator præventus testamentum non absolvit.

Quæri potest. 3. qualiter ad excludendum substitutum requiratur, ut verificetur conditio, *si institutus sine liberis decesserit.* Resp. requiri. 1. quòd institutus decedat sine liberis legitimis, 2. sine liberis vivis, dum decederet institutus. Quare si institutus habuisset liberos, sed mortuos ante institutum, non excluderetur substitutus, ex *L. 6. C. de hæred. instit.* ibi. non

aliter substitutione locum accipiente, nisi ipsi liberi sine iusta sobole, decesserint, quae omnia & in legatis locum habere sancimus.

908. Not. praeterea in Codicillis nec apponi, nec tolli posse conditionem prius adjectam institutioni in testamento. Codicillis enim nec dari, nec adimi potest hereditas. Nam cum quaereretur in L. 27. §. 1. ff. eodem, an parendum sit in casu, quo quis heredi, quem testamento pure instituit, codicillis scripsit conditionem? Modestinus respondit: hereditas Codicillis neg. adimi potest; quod tamen fieret, si pure instituto per Codicillum conditio scribi posset; his praemissis:

§. 1.

Quid in ultimis voluntatibus operentur conditiones impossibiles naturae.

909. Conditio naturae impossibilis est, cui natura impedimento est, quod minus existat, ut dictum est supra. Eiusmodi conditiones affirmativè adjectae ultimis voluntatibus, non vitiant dispositionem, sed vitiantur, spectato iure positivo; ut dicitur in §. Impossibilis. Instit. de hered. instit. ibi: impossibilis conditio, in institutionibus, & legatis, nec non in fideicommissis, & libertatibus, pro non scripta habetur. Et hoc introductum est in favorem ultimarum voluntatum, quas homines malunt valere, quam non valere; unde in dubio (sicut diximus de desponsationibus) rejiciendae sunt, & dispositio pure facta iudicanda; quod merito praesumantur non apposuisse efficaciter, alligando simpliciter intentionem illius eventui, sed potius ineffaciter, nimirum sub conditione reflexa: si tamen possibile sit.

910. Dubitari tamen interdum solet, an haec vel illa conditio habenda sit pro impossibili iuridicè, nimirum ad juris effectum, ut habeatur pro non adjecta. Nam multae conditiones secundum se possibiles, impossibiles sunt ex accidenti, ex lapsu temporis; ut si testator disponat, filius meus heres esto, si ducat uxorem, quod fieri nequit ex suppositione, quod sit in sacris; & in iure interdum inter possibiles, interdum autem inter impossibiles iuridicè re-

putantur. Nam fidei commissum servo relictum, sub conditione: si ex testamento ad libertatem pervenerit, declaratur nullum, si servus jam antè manumissus est, seu ad libertatem pervenit. L. 58. ff. de s. condit. indebit. e contra valet hereditas Titio ex testamento relicta sub conditione, si filia testatoris adhuc vivat, esto nullam unquam habuerit. L. 45. ff. de hered. instit. & tamen in utroque casu conditio secundum se possibilis, solum impossibilis est ex accidenti.

In hac ambiguitate videtur respon. 911. dendum cum distinctione: vel enim ex circumstantiis colligi potest, testatorem conditionem non adjecturum, si scivisset eam non amplius evenire posse, & tamen eodem modo fuisse dispositurum? vel non eodem modo dispositurum? in primo, conditio reputanda erit impossibilis, seu non adjecta, nisi sub conditione reflexa, ut diximus supra; in secundo autem casu casualis & possibilis, cui voluntatem simpliciter alligare voluerit; & ideo in L. 58. fidei commissum servo relictum non valet, quia factis ex ipsis verbis colligitur, quod ei non reliquisset fidei commissum (si ex testamento liber fuerit) si scivisset, jam aliunde liberum esse; in L. autem 45. non curatà conditione eodem modo fuisse dispositurum. Ubi verò neutrum colligi potest, in favorem ultimae voluntatis iudicandum erit, quod solum ineffaciter illam adjecterit, consequenter, non curandam. Eo ideo tunc idem dicendum venit de conditione impossibili facto, vel ex accidenti, aut lapsu temporis. Quae enim alios contractus vitiant, in his dispositionibus habentur pro non adjectis ex dictis; sed conditiones impossibiles etiam facto, vel ex accidenti, aut lapsu temporis, alios contractus vitiant; ex num. 888. ergo; accedit clara dispositio L. Marcia, de qua in superioribus.

§. 2.

Quid in ultimis voluntatibus operentur conditiones impossibiles iure?

Seu, quod idem est, conditiones 912. turpes? Resp. conditiones turpes ultimis voluntatibus appositae haberi pro non adje-

adjectis de jure positivo, quando dubium est, quo animo sint adjectæ? Ratio hujus fumitur ex dictis à num. 823. Videtur tamen ea generalis regula limitanda in casu, quo filius instituitur sub conditione potestativa turpi, propter dicta num. 848. Ulterius tamen Quæstio est, 1. an, cum dicimus, conditiones turpes ab ultimis voluntatibus rejici, inter eas etiam numerari debeant, quæ secundum se possibiles, & honestæ; ex parte tamen recipientis inhonestæ sunt? Nam ex se honestum est, dare pecuniam, ne quis legem violet, ne occidat injustè &c. qui tamen ut hæc non faciat, seu conditionem impleat, pecuniam recipit, turpiter agit, juxta dicta n. 850. Nam ex his pactis (*promitto tibi centum, si hodie neminem injustè ledas, si nulli famam detrahas*) nulla nascitur obligatio, & solum repeti potest, juxta. L. 2. ff. de condit. ob turpem causam, ibi: *In qua specie Julianus scribit, si tibi dedero, ne hominem occidas, condici posse.*

913. Resp. illas solas conditiones turpes haberi pro non adjectis, quas nec Testator honestè petere, nec hæres, vel legatarius honestè implere potest. Ratio est, quia si etiam forent aliæ, essent maximè illæ, quæ turpitudinem continent ex parte recipientis, licet à testatore licitè peti, & ab altero licitè impleri possint, v. g. *dabo centum, si hodie non blasphemaveris*; at hæc non sunt habendæ pro non adjectis; alias valeret hæredis institutio, si concubinam rejecerit; licet conditionem non impleat; similiter valeret matrimonium sub conditione, *si non forniceris*, esto conditionis impletio non fiat; sic enim haberentur pro non adjectis, si juridicè turpes essent.

914. Præterea Not. institutionem sub conditione turpi puram esse respectu instituti, licet ei adjectum sit, ut alius Titio instituto cohæres sit, si Titius conditionem non impleverit; nam in favorem gravati habetur pro non adjecta, ex §. fin. Instit. de Legatis, ibi: *exceptis videlicet illis, quæ impossibilia sunt, vel legibus interdicta, aut aliàs probrosa.* Talis conditio videtur institutio, quæ parentes, qui liberos in portione æquali instituunt sub conditione, *si Religionem non amplectantur*, sic, ut si ingrediantur Religionem, contenti sint

legitimâ. Cùm non modo repugnet modum honestati, & paternæ pietati, liberos, DEI servitium, vocante DEO, eligentes in ultima voluntate postponere eligentibus servitium mundi; & sic majus illucium ad vitam periculis plenam statuere, quàm pro DEI cultu, & securiore salute; sed etiam *divine vocationi*, à qua complures hæc viâ, saltem indirectè, abstrahuntur, magno communiter ejusmodi animarum in sæculo periculo, & detrimeto neglectæ vocationis, atque adeo ne post habitâ suæ salutis viâ, in æternam damnationem ruant. V. tamen dicenda à num. 927.

§. 3.

Quid in ultimis voluntatibus operetur dies adjectus?

In dispositione per ultimam voluntatem in diem certum (nempe certò futurum aliquando, licet ignoretur, quando?) dies statim cedit & venit, secunda disponentis morte, ex regula generali, num. 880. in casu autem quo dispositio voluntatis ultima nec diem, nec conditionem habet, dies non cedit, nisi aditâ hæreditate. L. omnia. 32. ff. de Legat. 2. ibi: *omnia quæ testamentis, sine die vel conditione, adscribuntur, ex die aditæ hæreditatis præsentur, ubi Gloss. lit. E. ante igitur non debentur legata, nec præstantur.* Ratio esse videtur, quia testator in jacente (consequenter nondum aditâ) hæreditate adhuc vivere censetur. Dixi, in diem certum. Nam dispositio in diem incertum (nempe an aliquando futurus sit) conditionalis est, non in diem, ut diximus n. 879.

Quæstio est, an acceptata promissio in diem mortis, sit dispositio in diem? Resp. si dies mortis simpliciter apponatur, sine alia circumstantia, esse dispositionem in diem, quia tunc est in diem certum, & colligitur ex L. Heres meus. 29. ff. de condit. & demonstrat. ibi: *Heres meus, cum morietur Titius, centum ei dato: purum legatum est, quia non conditione, sed morâ suspenditur: non potest enim conditio non evenire.* Ex quo vides, quòd licet in certis sit dies mortis incertitudine, an sit aliquando futurus? aliquando enim aliquem diem mortis Titii venturum, certum est, cum dispo-

dispositio simpliciter censeatur in diem mortis Titii.

917. Dices L. 1. ff. eodem dicitur: dies autem incertus est, cum ita scribitur: hæres meus, cum morietur, 10. dato; ergo legatum in diem mortis est in diem incertum; ergo non habet vim dispositionis in diem; pat. conseq. quia, si esset in diem, Titius hæredi præmortuus, jus quæsitum ex dispositione in diem, transmitteret ad suos hæredes, quod dici non potest, cum in cit. L. statim subjungatur: nam diem incertum mors habet ejus; Et ideo si Legatarius ante discesserit, ad hæredem ejus legatum non transit; quia non cessit dies vivo eo, quamvis certum fuerit moriturum hæredem.

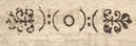
918. Pro resolutione not. si legatarius decedat ante Legantem, legatarium jus à morte legantis, legatum cateroquin obtenturum, non transmittit ad hæredes suos; quia nemo potest jus aliquod transmittit ad alium per ultimam voluntatem, vel alio modo, antequam ipse illud habeat; antequam autem dies legati cedat, Legatarius jus legati nondum habet, ut patet ex terminis; nam ex ipsis legibus apparet discrimen; quia in L. 79. de qua supra, dies est, mors Titii, quæ certò ventura est; in L. 1. de qua in obligatione, dies est mors hæredis vivo alitero, quæ non est certò futura: aliàs enim in prima non diceret purum esse legatum; nec in secunda, quòd mors ejus, nempe hæredis, diem incertum habeat, nimirum, incertitudine aliquando futuri, nisi in primo dies esset dies mortis simpliciter; in 2. dies mortis vivo Legatario.

919. Not. 2. hoc ipso, quòd Legatario, dum viveret, dies non cesserit, si vivere desit ante legantem, rectè colligi, legatum illi factum non fuisse in diem certum. Nam ubi est contractus in diem celebratus, dies statim cedit, ex n. 880. Not. 3. legatum in diem incertum incertitudine diei etiam indeterminatè (quando scilicet incertum est, aliquando talis dies eventurus sit) non esse legatum in diem, sed potius sub conditione, si talis dies fuerit; ut dictum est supr. Not. 4. legatum ab hærede, ubi mortuus ipse fuerit, voluntate Testatoris præstandum Titio, esse legatum in diem incertum, incertitudine etiam in-

determinatè diei, seu incertitudine diei aliquando eventuri, adeoque non legatum purum, sed conditionale, si Titius hæredi gravato supervivat, aliàs non, esto Titius mortuus esset ante hæredem gravatum; dies eo vivo cessisset, contra apertam L. 1. n. 917. his positis:

Resp. in casu objecto n. 917. diem esse incertum incertitudine diei etiam indeterminatè futuri, seu, an unquam eveniet; quòd enim Titius supervivet hæredi gravato, aut hic illi? omninò incertum est, igitur dist. 1. conseq. ergo legatum in diem mortis est in diem incertum, vel cum incertitudine, vel cum certitudine, diem mortis, in quem dispositio confertur, aliquando venturum C. semper in diem incertum cum incertitudine diem, in quem dispositio confertur, aliquando futurum N. conseq. dist. etiam 2. conseq. ergo non habet vim dispositionis in diem, quando dies appositus est incertus, an aliquando ille dies venturus sit, C. si tamen est certus, quòd aliquando ille dies venturus sit, N. 2. conseq. Ad prob. illud legatum fuisse incertum cum incertitudine, an aliquando venturus sit, quòd hæres morietur vivo legatario seu Titio; diès autem, in quem dispositio legati Titio facti confertur, est dies mortis hæredis vivo Titio, qui forte nunquam eveniet, ut dictum est.

921. Ex hoc colliges ulterius, quando contrahitur in diem etiam certum v. g. ad festum S. Xaverii) si fiat super re, quæ non transit ad hæredes (ut est, usus fructus, & ea, quæ cum persona extinguuntur) contractum esse conditionalem, non in diem; quia licet dies sit certò futurus, non est tamen certò futurus vivo promissario, quòd tamen requiritur, vel ex usu fructus, vel re non transeunte ad hæredes, dies legati, vel promissi cedat, quòd necessariò fieret, si contractus esset purus, atque adeò in diem; de quo v. L. 1. §. fin. ff. quando dies usus fructus legati cedat. Et ideo nec promissario prius quidquam debetur, ante festum S. Xaverii; nec hæredibus ejus, si ante illud festum deceffit, ut diximus in præmissis.

ARTI.

ARTICULUS III.

Quando conditio censeatur impleta?

922. Potissima difficultas est de conditione suspensiva, eaque potestativa, vel casuali. Unde 1. quaestio est, an conditio censeatur impleta, licet non eveniat, si is, qui eam apposuit, illius eventum impediatur? Resp. affirmative; habetur expressè in *L. jure civili. ff. de condit. & demonstrat.* ubi agitur de illo impediendo conditionis eventum, *cujus interest, eam adimpleri; & L. in executione 85. §. ult. ff. de V. O. ibi: quicumque sub conditione obligatus, curavit, ne conditio existeret, nihilominus obligatur.* Verum hoc limitandum est, ut procedatur in conditionata dispositione gratuita; non autem onerosa, quae est in potestate apponentis; habetur in *L. In jure. 122. ff. de Reg. juris. ibi: qui non facit; ubi Gloss. lit. O. In fraudem alterius quis facit, qui id non facit, quod in ejus utilitatem, & commodum facere debet; & Ita non facere, est facere.* Hoc ipsum tamen sublimitandum est (ut conditio potestativa in gratuitis censeatur impleta, si per eum, in cujus potestate est, impediatur) ut non procedat, si conditio talis naturae sit, ut sit jure impedibilis, ut: *promitto centum, si mentitus fuero.* Hinc juxta datum supra responsum, si conditio sit mixta; & facto testatoris deficiat, habetur pro impleta. Quare si quis Ecclesiae leget censum annum, *si in ea sepeliatur;* & Testator in excommunicatione decedens, ob hoc ibi sepeliri non possit, conditio pro impleta habetur, & legatum purum est; ita Sylvest. *V. Legatum. 1. q. 4. & 6. Rosella. V. Legare. num. 3. & alii.* Est enim dispositio simpliciter gratuita, non tantum in favorem Ecclesiae, sed etiam disponentis.

923. Resp. 2. in his, quae proveniunt ex ultima voluntate, conditionem haberi pro impleta, si per eum, à quo praestanda foret, non sit illam impleri. Nam in his locum habet regula juris *41. in 6. imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum;* quod verum est, licet impediatur, impedimento per culpam, non ordinatam ad impediendum inducto; sic Barbof. *in cit. Reg. 41. & colligitur ex Gloss. in c. fin. de electione*

c. quia diversitatem, de Concess. prebend. Accedit regula 66. eodem, ibi: cum non stat per eum, ad quem pertinet, quò minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta esset. Unde in casu, quo iustus cum aliqua contrahere, sub poena amissionis legati, vel hereditatis, conditione deficiente non ex parte gravati, sed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, non contrahit, conditio nihilominus habetur pro impleta, prout sequitur ex dictis, & habetur *L. 1. C. de instit. L. in testam. L. 2. ff. de condit. & demonstrat.*

Resp. 3. idem in dubio dicendum in aliis contractibus, & dispositionibus, sed *merè gratuitis;* Nam, ut rectè notat Castropalaus *d. 1. de spons. p. 24. n. 9.* ea regula *41. & 66.* solum procedit, ubi jus benignè voluntatem concedentis interpretatur (ut in promissione libertatis, legatis, testamentis, institutionibus) non vellet donatione privare illum, sine cujus culpa conditio requisita non ponitur; quod extendi non debet ad contractus onerosos, qualis est v. g. Sponsalium &c. Excipe contractus irrevocabiles. Nam in eis nihil proderit, cujusculque culpa conditio impleta non sit. *L. 1. C. de instit. & substit. ita Sanchez lib. 1. de matr. d. 33. n. 21.* dicitur autem *non stare per eum,* conditionem impleri, à quo implenda foret, quando contingit eum impedi citra suam culpam, eo sine datam, ut sequatur impedimentum, ut dictum est n. precedenti.

Resp. 4. quando conditio est mixta (Titius heres sit, si duxerit Cajam, quam licitè ducere potest, & neutrius culpa, sed casu deficiat: ut si unus eorum praemoriatur) secundum aliquos perire legatum, vel institutionem; ut dicitur in *L. Legatum. C. de condit. insert. ibi: cum mortuo filio prius, quam matrimonium cum eo contraheres, conditio defecerit, nullà ratione tibi deberi existimes;* excipe tamen 1. nisi legatum habeat vicem alimentorum, vel doris; 2. nisi contineat favorem libertatis; 3. causae piae; 4. nisi saltem ex parte impleta sit; 5. nisi sit in primogeniis; 6. nisi non habeat rationem conditionis, sed modi; de quibus videri potest

potest Sanchez cit. à n. 25. Contrarium tamen aperte constitutum videtur in *L. 1. C. de Insti. & Substit.* ubi manifestum esse dicitur, heredem, institutam filiam, sub conditione: *si Antylli filio nupserit*, non prius heredem existere, quam conditioni paruerit, aut Antylli filio recusante, matrimonium impeditum fuerit. & *L. 11. ff. de Condit. instit.* item, *L. 23. eod.* Unde leges in contrarium procedunt, in casu quo conditio ex mora prius non impleta est.

926. Resp. 5. si contingat, conditionem appositam dispositioni, vel contractui impediri, non ab ipsius disponentibus, vel contrahentibus, sed ab alio tertio, conditionem non haberi pro impleta. Nam in hoc casu, nec presumi potest ejus remissio ex parte apponentis, ut diximus supr. nec ex parte juris sic disponentis, quod solum fiver gravato, quando conditionem sibi impositam implere volens, sine sua culpa, ad inducendum impedimentum principaliter data, impeditur, nam in hoc casu, locus est regulis, de quibus n. 923.

Excipiuntur tamen aliqui casus quoad ultimas voluntates. 1. si conditio consequendis legatis imposita impediatur à tertio, qui non est solvendo, etsi Legatarius agat actione ad interesse contra impediendum. 2. si legata sint majora; quia tunc censetur legatis voluisse illam habere pro impleta. 3. si iuste a ius impediatur, quia tunc deficit obligatio ad interesse, quæ cæteroque est impedito loco compensationis damni ex impedimento. 4. si impediatur à tertio, cujus consensus requireretur. Tunc enim perinde est, ac si impediretur ab eo, in cujus persona conditio debet impleri. ita Sanchez. cit. l. 1. hic d. 33. n. 27.

927. Illud hic not. potissimum difficultatem esse in resolvenda questione: *an hæc, vel illa conditio juridicè impossibilis vel turpis sit? atque adeo suscipienda, vel rejicienda?* Sanchez. lib. 1. hic d. 33. & 34. super hac materia plurima tractat; inter alia n. 14. quærit, an, quando alicui minus legatur, sub conditione: *si religionem ingrediatur*; plus, *si maneat in seculo*, & minus, conditione secundâ non impleta,

Tom. IV.

sed religione electâ, sustineatur dispositio quoad minus, negato eo, quod habuisset, seculo electo? & respondit sustineri, si non adjiciat conditionem illam, eo sine, ut à religionis proposito averrat (nam hoc sine illam adjicere, expressè ait, *impium esse*, quod à fortiori procedit, si nollet illum plus habere in casu religionis electæ, licet vocetur à DEO) sed, ut manentibus in seculo, tanquam plus in eo statu egentibus magis prospiciat. Quod verum censeo, si reverâ sic res habeat, & finis justus sit.

Pauca adhuc quæri possunt, & 1. an 928. vitietur Legatum ex conditione secundum se possibili. & honesta sed in fraudem legis adjecta? Resp. non vitari, sed haberi tunc pro non adjecta; constat ex *L. 7. ff. de Condit. & demonstr.* ibi: *placet remitti eis conditionem, quia ad fraudem legum respiciunt.* Quæri potest 2. quid operetur conditio negativè adjecta v. g. *si non nupserit*? Resp. non esse expectandum, conditionis eventum, sed legatum statim tradendum, acceptâ cautione fidejussoriâ, quod, si contra conditionem venerit, restituet iis, quibus alioquin obvenisset. *L. 7. de Condit. & demonstr.* intellige tamen, si alius cæteroque heres sit, cui cavendum sit; aliâ evanescit conditio tanquam impossibilis; sic Haunold. tom. 2. de Just. tr. 6. n. 351.

Quæri potest 3. an conditiones, quas 929. rejicit ius à legatis, rejiciantur etiam in foro interno, seu conscientie, licet constet de contraria voluntate testatoris, sic, ut legatarius, eâ conditione non servatâ nihilominus salvâ conscientia, legatum capiat, ac retineat? Negativam sequitur Menoch. lib. de presumpt. q. 88. & alii, quia leges procedunt ex presumptionibus, quæ cedunt veritati, cum de illa constat; affirmativam tamen sequitur Sylv. V. hereditas. 4. Angelus Tabiena, Armilla, & alii, quos citat, & sequitur Sanchez cit. lib. 1. d. 33. n. 2. quia ubi lex non est pœnalis, nec innititur falsæ presumptioni; sed est dispositiva, etiam contra certam testatoris voluntatem, id exigente bono communi (cujusmodi est lex annullans professionem religiosam, ante ætatem jure præscriptam) in utroq;

Hh

fore

foro servandum est, quod disponit: leges autem rejicientes ab ultimis voluntatibus certas condiciones nituntur exigentia boni communis, nec pœnales sunt, & disponunt rejiciendas causâ boni communis; ergo.

930. Quæri potest. 4. an substitutio locum habeat, quando quis gravatus sub conditione (ut *si decedat sine liberis legitimis, hereditatem cedat alteri*) religionem ingreditur? seu *an ea substitutio purificetur morte civili ipsius instituti religionem ingressi?* Resp. Non paucos, qui non rectè distinguunt inter jus, & jus, in affirmativam prouere, ex illo generali: *Mortuus civiliter mortuus est*; civiliter autem mortuus perinde se ad effectus juris habet, ac mortuus naturaliter.

931. Verùm, si, ut certum est, attendamus, quòd fictio juris non operetur, nisi in casibus, ad quos ea juris dispositione porrigitur, clarè apparebit, plura per ejusmodi Procuratores ex illo principio indiscriminatim inferri pro certis casibus, quæ nullo jure sustineri possunt. Nam ex illo principio: *Religiosus est civiliter mortuus*; quidam ineptè inferebat: ergo *Scholasticus Societatis non habet legitimam personam standi in judicio nomine suo*; quia id non potest *Religiosus*, cum sit civiliter mortuus; ineptè, inquam, inferebat. Nam *mors civilis* dispositione juris solum porrigitur ad eos, qui *non habent proprium*, seu dominium rerum temporalium in sua persona particulari, id, quod fallit in Scholasticis Societatis, prout certum est ex constit. Greg. XIII. & pluribus exposuimus *l. 2. tit. 1. de Judiciis*.

932. Ad quæstionem in n. 930. Resp. in eo casu non esse locum substitutioni sub dictâ conditione, quàm diu gravatus naturaliter vivit. Nam fictio *mortis* jure non porrigitur ad hunc casum. Quando enim sumus in materia conditionali, *mortis* appellatione venit tantum *mors naturalis*, non *Civilis*. Condicio enim in hoc verificari debet in casu vero, non ficto, *L. qui heredi, §. Mœvius ff. de condit. & demonstr.* mors autem civilis, est mors ficta & non vera. *L. 1. §. fin. ff. de bonorum poss. contra tabul.* Et ideo substitutus in casu mortis non admittitur per mortem civilem in-

stituti; ita *Surdus const. 90. per totum* & alii.

Quæri potest. 5. an, si quid disponatur sub conditione alteri onerosâ (v. g. *ut toties pendatur Laudemium Domino directo*, quoties illius rei alienatio contingit, præsertim, si sit grave (ut evenit in multis provinciis) an, inquam, requiratur conditionem verificari in sensu proprio & strictè sumpto? Resp. si dispositio pœnalis est, vel odiosa, & exorbitans à jure communi, vel restringens nativam libertatem hominum, non videri dubium, strictè accipiendam, juxta *Reg. Odiâ, de Reg. juris in 6.* nam ut rectè dicitur *L. 3. de jure Emphyt.* ubi quantitas Laudemii præscripta, avaritia (seu cupiditas habendi) multis laxat viam, in ejusmodi casu, latissimè accipiendi verbum *alienatio*, seu *mutatio* (*Veränderung*) ut Laudemium inde frequentius accipiant contra legem, & Legislatorum intentionem, magnâ subditorum oppressione, sanè iniqua; de quo casu plura dedit in *Tract. Theol. de jure & justitiâ à n. 129.*

ARTICULUS ULTIMUS.

De reliquis, ad hunc titulum pertinentibus.

Cùm in *c. 1. b. t.* dicitur, quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam postea relinquere voluerit, dicimus quòd conditio *frangatur*, & dispensatio irrefragabiliter teneat; seu, ut exprimit Gonzalez *ibid. n. 2.* quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere velit, insuper habitâ conditione, matrimonium subsistit, exinde nasci difficultatem, quomodo ante conditionis eventum contrahentibus non liceat resillire; sed matrimonium potius, impleta conditione, irrefragabiliter tenere. Nam, *quod pendet, non est*: ut dicitur *L. Is damnatum 169. §. 1. ff. de regul. jur.* ex hoc enim est, quod dicitur, *conditionalia nihil ponunt in esse*. Unde in nuptiis sub conditione celebratis, pendente conditione, nihil actum videtur, & quidem sic, ut nec impedimentum justitiæ publicæ in-

933. *et incuratur. c. unic. S. fin. de despons. impub. in. 6.*

935. Varias huic textui interpretationes adhibent Doctores; nam aliqui notant, ibi conditionem sumi, ut sit idem, ac modus, qui non suspendit; alii, textum loqui de conditione turpi, quæ rejicitur, & consensum seu desponsationem facit puram: alii demum, ibi sermonem esse de conditione *initiativa*, per quam intelligunt eam, quæ per sui existentiam dat initium actui, qualis est, contraho tecum, si te obliges ad hoc, v. g. dandam dotem in tali quantitate. Nam si ea ster, ac subsistat, conditio frangitur, hoc est, non finit actum pendentem, & matrimonium irrefragabiliter tenet; si autem non, *resolutiva* erit, hoc est, resolvet actum, & causam præcedentem reducit ad non causam, seu ut consensus nihil operetur.

936. Præter hæc not. 1. cum in *c. Cum sit. 2. b. 1.* dicitur, quod quidam Diaconus duo juris sui mancipia manumiserit sub hac conditione, *ut Monachi fierent, ac in eodem Monasterio, in quo ipse, permanerent*; secus, *ad servitutis jugum redirent*; cum autem eorum unus deserto monasterio se inter Clericos sociasset, Chrysostomus Episcopus Spoletanus Gregorium Papam consuluit, quid in hoc sit agendum? 1. quia libertas est quid temporale; ingressus religionis, spirituale; unde videtur manumissio simoniaca. 2. quia libertas non potest dari ad tempus, nec sub conditione resolutoria, ut, *si hoc fecerit, sit liber; si non? iterum sit servus. L. Mortu. 15. ff. de Manumiss.*

Ad hoc respondit Pontifex, ut Episcopus, si rem ita reperit, in eam se exhibeat, *ut nec illi monasterium deserendi facultas sit; & manumittentis voluntas conservata aliqua præteriri excusatione non valeat.* Pro cujus intelligentiâ not. servum posse manumitti sub conditione, vel modo, *ut monachus fiat*, ut notat Abbas hic n. 2. nec exinde simoniam sequi; tum quia Pontifex in dato casu non vult aliquâ excusatione manumittentis voluntatem præteriri; tum quia talis manumissio non datur in compensationem ingressus; sed potius, ut removeatur ejus obex; quia servus debet prius manumitti, ut in monasterium admittatur, vitamque monasticam profiteatur, per *L. Jubemus 37. & 38. C. de Episc. & Cleric.*

938. Not. 2. quando dicitur, servum non posse manumitti ad tempus, intelligendum de manumissione purâ; non conditionatâ; aliâs in defectu conditionis non impletæ Pontifex non jussisset voluntatem domini non præteriri, ut, si professione nondum emissâ Monasterium desereret, in servitutem recidat. Alterum autem quod dicitur, non posse manumissionem fieri sub conditione resolutoria, ex eodem textu negatur spectato Jure Canonico. Et ex hoc patet, quomodo nec ei sit facultas Monasterium deserendi, & se inter Clericos sociandi, post professionem; nec domini voluntas prætereunda, si recessit à Monasterio, ante professionem.

